

TANULMÁNY

A szerencsejáték pozitív hatásai

DR. TESSÉNYI JUDIT

Összefoglalás

A szerencsejáték-forgalom erőteljes növekedése, a kaszinók születése és az egyre gyakrabban szóba kerülő szerencsejáték-szenvedély kapcsán számos érv és ellenérv hangzik el az iparág korlátozása, a veszélyeztetett társadalmi csoportok óvása, illetve az illegális játékszervezés „kifehéritése” kapcsán. Ez a dolgozat kísérletet tesz röviden összegezni azokat a pozitív hatásokat, melyek leginkább számszerűsíthetőek, hogy végre a szerencsejáték pozitív társadalmi hatásai is szem elé kerülhessenek. A kérdés összetettsége okán elkerülhetetlen, hogy bizonyos pozitív externális hatások kimaradjanak vagy csak említés szintjén jelenjenek meg, hiszen némelyik tényezőnél csak becslési módszerrel vagy más régió ez irányú adataihoz történő viszonyításával vonhatunk le következtetéseket. Megvizsgáljuk, hogy mely tételek vehetőek számba az állami költségvetés szintjén. Hipotézisünk szerint a szerencsejáték pozitív hozadékaik kompenzálják annak negatív hatásait. Ennek bizonyítására saját és mások korábbi kutatási eredményei másodelemzésével vállalkozunk.

Vannak olyan gazdasági és gazdaságpszichológiai pozitív externáliák és közvetlen előnyök, melyek a szerencsejátéknak köszönhetőek. Ezek számbavétele és számszerűsítése célunk, kutatva az erre vonatkozó tudományos értekezéseket. Első megközelítésben a szabadidő értelmes eltöltésében (öröm, szórakozás, stresszoldás, rekreáció), a közösségépítő erőben, az állami adóbevételekben és a foglalkoztatásban megnyilvánuló előnyök a legkézenfekvőbbek, de ezen túl a sportfinanszírozás, mecenatúra és a turisztikában megjelenő pozitív hozadékok is kimutathatóak. *Kulcsszavak: Szerencsejáték, pozitív externáliák*

Korábbi kutatási eredmények – bevezetés

„A játék az egész állatvilágban megfigyelhető tevékenység. Születés után a világ megismerését és a tanulási folyamatokat segíti elő, az ember számára emellett alapvető örömforrás, szórakozás, kikapcsolódás, amely nem kizárólag a gyermekkorra korlátozódik, egész életünkön át, az élet szinte minden területén jelen lehet. Noha változatainak száma végtelen, minden esetben az izgalom (a nyereshez vezető út) és az öröm (a nyeres) lehetőségét hordozza magában a résztvevők számára... Olyannyira, hogy az emberek 99 százaléka életében legalább egyszer kipróbálja a szerencsejátékot. A **szerencsejáték társaságot biztosít**, nézzük csak a lóversenyt, vagy a kártyajátékokat, de az egymás mellett sorakozó játékgépek is megteremtik a maguk millióját.”

Abstract

This article tries to summarize that positive effects which are easy to quantified to show the positive social effects of gambling. Because of the complexity of the issue is inevitable that some positive externalities not evade or only marginally mentioned because the data in some cases only estimated or comes from relating to other regions. We examine which items can be taken into account in the state budget level.

There are economical and psychological positive externalities and indirect benefits, which are caused by gambling. The goal is to quantify this effect by research of the relevant scientific results. In the first approach the meaningful spending of the freetime (pleasure, fun, recreation), the community-building ability, the income of the state from the taxes and employment manifested benefit are the most obvious, in addition to this sports funding, tourism, patronage, etc.

Szerző:
Dr. Tessenyi Judit
író-kutató és
gazdaságpszichológus
tessenyjudit@gmail.com

Az emberek többségénél a szerencsejáték csupán szórakozást jelent, izgalmat, újdonságot, örömeztést, és nem befolyásolja lényegesen a mindennapjaikat (HVG, 2009).

Módszertan

A szerencsejáték pozitív hatásainak lajstromba vételéhez ma már elégséges egy jó internetes keresőben (pl. Google Scholar) fenti kulcsszavakat begépelünk, és a szakirodalomból több mint 11 ezer találatot kapunk néhány másodperc alatt.

Ha csak a tudományos besorolású írásokat akarjuk áttekinteni, akkor is több mint 200 ezer cikket kellene átnéznünk. Ennek áttanulmányozása „kissé” több időt igényel, de mára már kialakult a szakmán belül egy olyan szaknévsor, akikkel mindenképp számolnunk kell – némi túlzással: az ő publikációik kihagyhatatlanok.

A korábbi kutatási eredmények és publikációk másodelemzése és a magyar piaci viszonyokra való alkalmazhatósága (értelmezhetősége) szerepel jelenlegi vizsgálatunkban. Ha relevancia szerint rendezzük találatainkat, az is gyorsan szembeötlő, hogy 10-ből csupán egyetlen publikáció foglalkozik – a szűkített témán belül (szerencsejáték hatásai) – a pozitív externáliákkal, a többség a jelenség negatív következményeit vizsgálja. Jelen vizsgálódás a témában írt disszertációm kivonata, kiegészítve a megjelenést követő friss adatokkal, elsődlegesen rekreációs aspektusból megvilágítva a kérdést.

A szerencsejátéknak a játékosokra és tágabb környezetükre vonatkozó pozitív externáliáit igyekeztem összegyűjteni, és ahol erre lehetőség adódott – számszakilag meghatározni. Ez utóbbi eljárás módszertanilag Earl Grinols amerikai kaszinópiaci hatásvizsgálatának logikáját követi (Grilons, 2004).

Eredmény és következtetések

A szerencsejáték pozitív hatásai között elsőként említhetjük azt a jóléti hatást, amely értelmében a játék **a kulturált szórakozás részét képezi**. Napjainkra a nyugati társadalmakban a szabadidő aránya és minősége jelentős változáson megy keresztül, és az ember ébren töltött óráinak nagyobb részét már nem feltétlen munkavégzéssel tölti. Mérő László egy közelmúltban tartott szegedi előadásán úgy fogalmazott, hogy az emberiség egyik fele képes eltartani az egészet, így a másik fele – valószínűleg – a produktív fél szórakoztatásából fog élni.

A szerencsejáték-ipar egyértelműen a szórakoztató műfajhoz tartozik, így cseppet sem kell meglepődnünk, hogy sikeressége és térnyerése nem csupán az életszínvonal alakulásával mutat korrelációt.

A játék nem választható el a kultúrától sem. „A kultúra a játékban játékként kezdődik és bontakozik ki.” A játéknak szerepe van a személyiség kibontakozásában, fejlesztésében, a **szocializáció** folyamatában.

A játék feszültségcsökkentő, asszimiláló, felszabadítja az energiákat. Közösségfejlesztő és egyénfejlesztő egyszerre. Szórakoztat, kikapcsol, és örömet okoz.

A játék elve legmarkánsabban a sportokban fedezhető fel, így elsődlegesen a szabadidő eltöltésére vonatkozó kutatások is a sport, televíziózás és társas együttlét vonatkozásában igyekeznek adatokat elemezni (Kovácsné S.I., 1998.).

A játékok egy részhalmazának tekintjük a szerencsejátékokat, és ebben a megközelítésben vizsgáljuk rekreációs szerepét is (Tessényi, 2015 in Fritz). 2016-ra sem változott a helyzet – korábbi magyarországi mérlegünkéből levont következtetést illetően: jelenleg is több hasznot hoz a szerencsejáték-ipar a költségvetés bevételi oldalán, mint amekkora a mérhető és számszerűsíthető károkozása a játékfüggőségéből eredően.

Rekreáció

Vitathatatlan, hogy az elmúlt 20 évben a munkára és a szabadidőre fordított idő mind minőségében, mind arányaiban jelentősen átalakult. Ennek szociológiai aspektusainak részletesebb elemzése nélkül is érdemes végiggondolni, hogy vajon képesek-e az emberek a felszabadult idejüket értelmesen kitölteni? Csíkszentmihályi Mihály több mint 20 éves pszichológiai módszerekkel végzett kutatássorozatának egyik konklúziója, hogy az emberek közérzetének fontos attitűdje az elfoglaltság, mely sokkal tágabb értelemben vizsgálandó, mint a munkahelyi elégedettség. Pszichikai entrópiának nevezte el azt a jelenséget, melyet a tétlenség generálta: unalom, szorongás, az enerváltság és a depresszió tünetei jellemeznek (Csíkszentmihályi, 1997). A szerencsejátékok ez irányú szerepét megemlíti, de ő is inkább mint negatív tényezőt: „A tevékenységeknek egyetlen típusa képez kivételt: a szerencsejátékok. Ezek ugyan örömteli tevékenységek, de eleve véletlenszerű eseményeken alapulnak, amelyeket feltételezhetően nem befolyásol az egyéni ügyesség vagy felkészültség. A rulettkerék pörgését vagy a black Jack lapjainak egymás után való felbukkanását a játékos nem képes szabályozni. Úgy tűnik, hogy ebben az esetben az „én irányítom a helyzetet”-érzés lényegtelen az örömelemény szempontjából.

Az „objektív” feltételek azonban csalókák is lehetnek, hiszen valójában a vérbeli szerencsejátékosok többsége szubjektíve meg van arról győződve, hogy az ő ügyességének létfontosságú szerepe van a végkimenetel szempontjából. Még nagyobb hangsúlyt fektetnek az általuk gyakorolt kontroll szerepére, mint azok, akik olyan tevékenységet végeznek, ahol a felkészültségnek nyilvánvalóan nagyobb szerepe van a helyzet feletti uralomban.

A pókerjátékosok meg vannak róla győződve, hogy a győzelmük saját ügyességük eredménye, és nem a szerencsée. Ha veszítenek, akkor már hajlamosabbak nagyobb szerepet tulajdonítani a balszerencsének, de még akkor is szívesebben magyarázzák a végkifejletet valamilyen saját személyes hibájukkal. A rulettjátékosok bonyolult szisztémákat dolgoznak ki, hogy megjósolják, hogyan fog pörögni a kerék. Általánosságban a szerencsejátékosok gyakran élnek abban a hitben, hogy a jövőbe látnak, legalábbis a célok és szabályok azon szűk határai között, melyeket a játék megszab. A tevékenység uralmunk alatt tartásának eme legősibb érzete – melynek előfutárai között ott van a jövendőmondás minden kultúrát átjáró szertartása – az egyik legnagyobb vonzereje ennek a játéknak.” (Csíkszentmihályi, 1997. 45. oldal).

Joggal merül fel a kérdés, hogy értelmes időtöltésnek nevezhetjük-e a szerencsejátékot, vegyünk néhány egyszerű példát:

1., az illető az entrópiáját és ebbéli frusztrációját az alkoholban, drogban vagy erőszakos cselekedetekben vezetné le a játék helyett; Desai és munkatársai éppen a szerencsejátékok rekreációs szerepét vizsgálták (2004) és arra jutottak, hogy magasabb a jó vagy kiváló szubjektív általános egészségügyi állapota a rekreációs játékosoknak, főleg az idősebb korosztály körében, azaz

2., a lottózóban közönséget, társaságot találhat magának az ember, mely sokszor értékesebb számára, mint maga a játék;

3., az öröm és izgalmi szint a játék, így a szerencsejáték által is növelhető: vannak nyertesek – játékonként eltérő számban és gyakorisággal, akik életérzését hosszabb, rövidebb ideig a szerencsejáték pozitív irányban elmozdítja (Tessényi, 2013).

Társadalmi szinten már nehezebb felbecsülni, hogy mekkora gazdasági értéke van a szabadidőnek. Az USA-ban 20 évvel ezelőtt 160 milliárd dollárra becsülték (10 évvel korábbi becslés duplája!) a közvetlenül szabadidő eltöltésére költött összeget (Kelly, 1982).

Említést érdemelnek e fejezet alatt az idősek, akik Észak-Amerikában és nyugaton az egyik legfontosabb célcsoportját képezik a kaszinóknak és a bingótermeknek. Az előre-gedő, de jómódú társadalmakban nem csak az aktív korúak szabadon felhasználható kereseteinek növekedése, de a már passzív korúak növekvő átlagéletkora és fizetőképes igénye is gazdasági tényező.

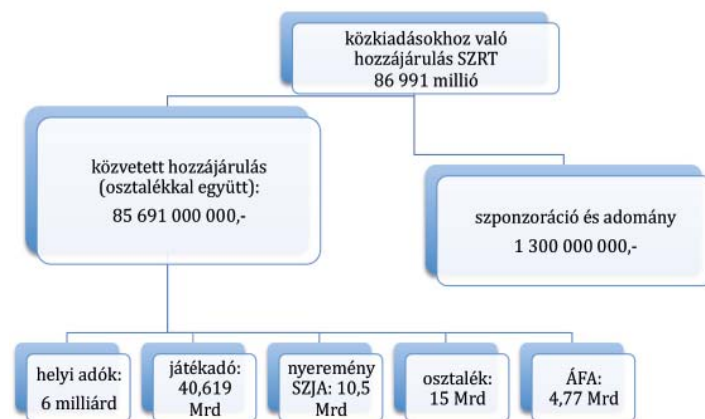
A szakirodalmi áttekintés során megállapítottuk, hogy az okozott problémák – illetve a kutatói fókuszok – a szerencsejáték negatív következményeinek vizsgálatára irányulnak. Az érem másik oldalán azonban igen jelentős tételeket érdemes számításba vennünk:

Adózás

A Szerencsejáték Zrt. 2015-ben több mint 55 milliárd forintot fizetett be az állami költségvetésbe különböző jogcímenek, és közel másfél milliárd forintot adakozott (támogatás, szponzoráció, mecenatúra). A következő ábrán a 2014-es év közkiadásait követhetjük nyomon.

A Társaság által 2014-ben befizetett játékadóból a költségvetésen keresztül közel 11 milliárd forint a Nemzeti Kulturális Alapba, további 5,56 milliárd forint a Magyar Nemzeti Filmalapba került, a sporttörvény alapján 672 milliárd forint jutott a nemzeti sportmozgalom támogatására. Míg 2014-ben a költségvetési befizetések legkomolyabb tétele (játékadó) 40,6 milliárdnyi volt a Szerencsejáték Zrt. részéről, további közvetlen támogatásként 454 milliót adományoztak sportra, 457 milliót egészségügyi célokra, 178 milliót kultúrára és 211 milliót egyéb (kérelmező) területekre.

1. számú ábra: A Szerencsejáték Zrt. költségvetési hozzájárulása (2014)

Forrás: A Szerencsejáték Zrt. 2014. évi üzleti jelentése

Foglalkoztatás

A szerencsejátékok pozitív externális hatásairól először 1997-es jelentésében tesz említést az Arthur Anderson, úgy-mint a foglalkoztatás vagy a befizetett adók. A magyarországi adatok tekintetében a Szerencsejáték Zrt., a Lóversenyfogadást Szervező cég és a kaszinók foglalkoztatotti létszáma mérvadó. A közvetett foglalkoztatást – valamennyi játékszervezővel foglalkozó szereplő esetén – a bizományos üzemeltetők és családtagjaik adják.

2. számú táblázat:

A szerencsejáték-ipar munkaadói szerepe

Szervező cég	Foglalkoztatotti létszám (2015)	Kiszolgáló hálózat becsült létszáma
Szerencsejáték Zrt.	1564	30000
Lóversenyfogadás	17	120
Kaszinók	550	500
Összesen	2131	30620

Saját szerkesztés: becsült adatok

Turizmus

Fentiekben már említést tettünk a munkahelyteremtés, az adózás, foglalkoztatás és támogatások szempontjából a szerencsejáték legális szervezésének pozitív hozadékairól. Nem szerepelt még a turisztikai multiplikátor hatás, azaz a gazdaságban tovagyűrűző következmények: pl. a játékszervezők földrajzi elhelyezkedése okán generált idegenforgalom szállásköltségei.

A turizmusnak a pszichológiai és egészségi jellege mellett gazdasági jelentősége is van. Az idegenforgalom értékét nemcsak az ember számára hajtott haszna alapján, hanem főleg gazdasági haszna szerint határozzuk meg. Tehát a turizmus egy elsőrendű gazdasági ágazattá válik, egy „füst nélküli ipar”, ezek szerint a gazdasági földrajz egyik ága (Dombay, 2004).

Stansfield tanulmányában már 1978-ban foglalkozott a szerencsejáték turizmusra gyakorolt hatásával Atlantic City sikere elemzésével. Két amerikai kutató pedig arra kapott megbízást 1985-ben, hogy felmérje a lakosság hozzáállását egy Massachusettsben tervezett kaszinónyitással kapcsolatban.

Több mint 400 helyi lakost kérdeztek meg, és eredményeikből az derült ki, hogy jóval nagyobb az ellenzők tábora, mint a támogatóké. Az emberek attól féltek, hogy városukra rányomná bélyegét az új kaszinó, és a bűnözés megnövekedése markánsabb hozadék lenne, mint a gazdasági haszon. Kutatásukkal közel egy időben Earl L. Grinols, aki az akkori amerikai elnök személyes gazdasági tanácsadója volt, egy egész könyvet szentelt a szerencsejáték gazdasági hasznainak és költségeinek elemzésére. Komplexen igyekezett számításba venni valamennyi elemet, ami pro és kontra a szerencsejátékok legalizálása, illetve korlátozása mellett szólhatott.

Nagy sikerű könyvét később újra kiadták (2004), de számítási módszere lényegében nem változott. Professzor Grinols megállapította, hogy figyelembe véve az általa felsorolt összes tényezőt, a kaszinóipar társadalmi költségei meghaladják az általa okozott hasznot. Ez utóbbiakba ő sem csak a költségvetési bevételeket számította, azonban a szerencsejátékpiart a kaszinókra szűkítette (Grinols, 2004).

„A szerencsejátékok népszerűségének növekedése alapvetően nem a turizmus fejlődésének következménye. A szerencsejátékok az ember általános kockázat, izgalom iránti igényét elégítik ki, kombinálva azt a meggazdagodás lehetőségével. A turizmus fejlődésének káros hatásai között mégis rendszerint szerepel a szerencsejátékok megjelenése több okból is: egyrészt a legtöbb kaszinó valóban jelentős turisztikai attrakciónak tekinthető (Monte Carlo vagy Las Vegas turizmusa pedig egyenesen a kaszinóknak köszönheti a létét), másrészt a szerencsejátékok általában vonzzák a szervezett bűnözést és a kábítószer-kereskedelmet, ez pedig rontja az adott térség közbiztonságát. Általában azonban a kaszinók jelentős bevételt jelentenek az érintett desztinációnak, illetve munkahelyeket teremtenek a helyi lakosság számára, gazdasági jelentőségük tehát egyértelműen pozitív. Amennyiben a helyi hatóságok képesek a szerencsejátékokkal kapcsolatos kedvezőtlen egyéb hatásokat (a bűnözést és a kábítószer-kereskedelmet) szabályozni, akkor a kaszinók fontos szerepet játszhatnak egy desztináció fejlődésében.” (Rátz, 1999).

Egyéb pozitív következmények

A szerencsejáték térnyerése, engedélyezése egy-egy régióban (országban) kivétel nélkül a GDP növekedését eredményezi. Azt sem nehéz belátnunk, hogy a kaszinóberuházások mindenképp infrastrukturális beruházásokkal, fejlesztésekkel

járnak: Hiszen megfelelő minőségű utak, parkolók, szállodák és vendéglátóhelyek kellenek például egy születő kaszinóvárosban. A turizmus fellendülésével prognosztizálható a szolgáltatások bővülése és a vállalkozói kedv növekedése (Bacsi, 2008).

Összegzés

Fentiekben igyekeztünk átfogó képet nyújtani a szerencsejáték társadalmi szinten jelentkező pozitív hatásairól – közgazdász szemüvegen keresztül. A felsorolt pozitív tételek következményeként jelenleg Magyarországon is **nagyobb hasznot hoz a szerencsejáték-iparág az államnak, mint amennyi kárt okoz**. Csalóka azonban ez a kép, mivel az illegális játékszervezés költségei is csak becsléseken alapulnak, és ez az összevetés nem számolhatott a jövő generációján lecsapódó társadalmi károkra. Míg tehát a **pozitív hozadékok elsődlegesen a költségvetés szintjén jelentkeznek, a negatív következmények társadalmi szinten és más idődimenzióban** (Tessényi, 2012).

További kutatást érdemel a tervezett és közelmúltban nyitott kaszinók várható hatásainak vizsgálata.

Míg előszeretettel vonunk mérleget a pozitív és negatív következmények között, nem árt azokat az elemeket is – legalább felsorolás szintjén – összegeznünk, melyeket a konkrét terület vagy tényleges gazdasági (politikai?) beavatkozás generál. Itt olyan hatásokra szeretném felhívni a figyelmet, melyek az egyik esetben éppen pozitív, míg másutt negatív irányba mozdítják az adott terület társadalmi, gazdasági mérlegét. Az, hogy a gazdasági szerkezet változása – melyet a szerencsejáték meghonosodása okoz egy-egy területen – előnyként vagy hátrányként jelentkezik, szintúgy különböző lehet nem csak területenként, hanem időbelileg is. Azaz a befektetés rövid távú megtérülése és a hosszú távú következmények nehezen összeegyeztethetőek. Nem csupán az adott régió gazdasági szerkezetében bekövetkező arányváltozások, hanem az új jövedelemkiáramlás mikéntje is lehet akár pozitív, akár negatív. Elég itt a fekete jövedelmekre utalnunk (borralók), és érdemes lenne például az abból származó élet-színvonal-növekedés megítélésén elgondolkoznunk.

Források, felhasznált és hivatkozott irodalom:

Dr. Bacsi Zsuzsanna (2008?): A turizmus gazdasági hatásai, prezentáció forrása: <http://www.georgikon.hu/tanszekek/agrargaz/Tananyagok/BACSI/BACSI%20TAN%20WINTER/TurTGA/TurTGA6ea.pdf>

Csikszentmihályi Mihály: FLOW Az áramlat. 2004. Akadémia Kiadó, Bp.

Rani A. Desai, Paul K. Maciejewski, David J. Dausey, Barbara J. Calderone, and Marc N. Potenza (2004): Health Correlates of Recreational Gambling in Older Adults. *American Journal of Psychiatry*. 2004. 161.9. 1672–1679. o.

<http://dx.doi.org/10.1176/appi.ajp.161.9.1672>

Dr. Dombay István: Természeti jelenségek a turizmusban 2004. előadás „Babeş-Bolyai” Tudományegyetem, Kolozsvár, Gyergyószentmiklósi Kihelyezett Tagozat

Earl L. Grinols: *Gambling in America: costs and benefits*. Cambridge University Press. 2004.

http://hvg.hu/gazdasag/201331_a_fidesz-kormany_sportmilliardjai_jo_iramban

<http://www.szechenyi-kozpont.hu/hungarian/hk-ekessk-mainmenu-90>

Dr. Fritz Péter: *Szellemi rekreáció*. Dialog Campony Kiadó. 2015. Bp.

Katherine Marshall: *Gambling 2010*. Statistics Canada — Catalogue no. 75-001-X

Kelly, J.R. *Leisure*. Englewood Cliffs. 1982. Prentice-Hall

Kovácsné Sántavy Ildikó: *Életvitel*. 1998. BGF Bp.

Könczei György – Zsolnai László: A fogyasztó-ság jelensége a közgazdaságtanban In: Zászkaliczky Péter és Vedres Tamás (szerk): *Tágabb értelemben vett gyógypedagógia*. ELTE Gyógypedagógia Kar & Kölcsey Ferenc Protestáns Szakkollégium. 2004. Budapest. 345–367. o.

Abraham Pizam – Julianne Pokela (1985): The perceived impacts of casino gambling on a community. *Annals of Tourism Research*. Volume 12. 2., 147–165. o. [http://dx.doi.org/10.1016/0160-7383\(85\)90054-4](http://dx.doi.org/10.1016/0160-7383(85)90054-4)

Rátz Tamara: *A turizmus társadalmi-kulturális hatásai*, 1999. Budapesti Közgazdaságtudományi Egyetem, Külgazdaságtan Tanszék, Turizmus Kutatócsoport, PhD-dolgozat

Robert Goodman (1997): *Legalized Gambling as a Strategy for Economic Development*. *Tourism Economics*. 3,2: 161–183. o.

Tessényi Judit (2012): *The External Effects of Gambling; Társadalomkutatás Szept. 2012*, Vol. 30, Issue 3. 291–304. o. DOI: <http://dx.doi.org/10.1556/Tarskul.30.2012.3.6>

Stansfield, Charles A. Jr. “Atlantic City and the Resort Cycle: Background to the Legalization of Gambling”, *Annals of Tourism Research*, Vol. V, No. 2, April/June 1978. 238–251. o.